

Näringsutskottets betänkande 2023/24:NU6

Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden.

Utskottet konstaterar att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens iakttagelser och bedömningar och att regeringen kontinuerligt arbetar med frågan om statlig närvaro i hela landet. Motionsyrkandena handlar bl.a. om ny- och omlokalisering av statliga myndigheter och om arbetet för statlig närvaro i hela landet.

I betänkandet finns fem reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2022/23:125 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm.

Två yrkanden i en följdmotion.

15 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Etablering av myndigheter utanför Stockholm.....	6
Utskottets ställningstagande.....	8
Lokalisering av statliga myndigheter.....	9
Utskottets ställningstagande.....	13
Reservationer	16
1. Ett program för ny- och omlokalisering, punkt 2 (S, V, MP)	16
2. Lokalisering av olika funktioner, punkt 3 (S, V, MP)	17
3. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (S).....	17
4. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (C)	18
5. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (MP)	19
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	21
Skrivelsen.....	21
Följdmotionen	21
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Etablering av myndigheter utanför Stockholm

1. Etablering av myndigheter utanför Stockholm

Riksdagen lägger skrivelse 2022/23:125 till handlingarna.

Lokalisering av statliga myndigheter

2. Ett program för ny- och omlokalisering

Riksdagen avslår motion

2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S, V, MP)

3. Lokalisering av olika funktioner

Riksdagen avslår motion

2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 2 (S, V, MP)

4. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M),

2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD),

2023/24:775 av Larry Söder (KD),

2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S),

2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S),

2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M),

2023/24:1358 av Lars Isacsson m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:1359 av Lars Isacsson m.fl. (S) yrkande 5,

2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1,

2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5,

2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S) och

2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 11.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (C)

Reservation 5 (MP)

Stockholm den 25 januari 2024

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Jessica Stegrud (SD), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Kjell Jansson (M), Birger Lahti (V), Eric Palmqvist (SD), Elin Söderberg (MP), Louise Eklund (L), Aida Birinxhiku (S), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lili André (KD) och Ulf Lindholm (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm (skr. 2022/23:125). Riksrevisionen överlämnade i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 8 februari 2023 granskningsrapporten Etablering av statliga myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt (RiR 2023:1) till riksdagen. Regeringen överlämnade skrivelsen Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm till riksdagen den 15 juni 2023.

Den 15 juni 2023 lämnade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare från Riksrevisionen information till utskottet om den aktuella granskningen.

En motion har väckts med anledning av skrivelsen. Härutöver behandlas 15 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

I bilagan finns en förteckning över de förslag som behandlas i betänkandet.

Utskottets överväganden

Etablering av myndigheter utanför Stockholm

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Skrivelsen

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen har granskat om regeringens lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm har levt upp till riksdagens avsikter. Granskningen omfattar 46 myndigheter som helt eller delvis lokaliserades utanför Stockholm mellan 2004 och 2020. Av dessa är det främst 3 myndigheter som har undersökts för att besvara frågan om myndigheterna efter att de har haft tid att etablera sig har några väsentliga problem att utföra sina uppgifter på grund av att de är lokaliserade på orter utanför Stockholm. De tre myndigheterna är Arbetsförmedlingen, Elsäkerhetsverket och Naturvårdsverket.

Riksrevisionen konstaterar att regeringen har lokaliserat myndigheter i de geografiska områden som bör prioriteras enligt riksdagen (se t.ex. bet. 1996/97:AU2, rskr. 1996/97:106 och bet. 2015/16:NU17, rskr. 2015/16:201), men att insatserna inte har varit tillräckliga för att uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen. Enligt Riksrevisionen krävs mer kraftfulla åtgärder om regeringen ska uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. Tidigare granskningar har visat att omlokaliseringar ofta är kostsamma på kort sikt, vilket enligt Riksrevisionen innebär att den långsiktiga nyttan av omlokaliseringsbeslut måste vägas mot de kortsiktiga negativa konsekvenserna. I sammanhanget lyfter Riksrevisionen fram att trenden med ökat distansarbete öppnar fler möjligheter för regeringen och myndigheterna att hantera lokaliseringsfrågan. Det kan t.ex. underlätta för vissa myndigheter att rekrytera på fler platser än i regioner där de har arbetsställen.

Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling. Riksrevisionen bedömer dock att myndigheter som har placerats i regioner nära storstäder och som har en hög andel anställda som bor i storstäderna bidrar relativt lite till den regionala utvecklingen. Vidare bedömer Riksrevisionen att det på lång sikt inte utgör något hinder för myndigheternas effektivitet att de är placerade utanför Stockholm. Samtidigt kan Riksrevisionen inte utesluta att det finns myndigheter som har sådana väsentliga problem på grund av sin lokalisering. Riksrevisionen bedömer dock att en stor del av myndigheterna i granskningen har tillräckligt bra förutsättningar för att bedriva sin verksamhet effektivt när de

har fått några år på sig att etablera sig. Riksrevisionen lyfter även fram att en lokalisering av myndigheter utanför Stockholm kan innebära vissa fördelar, exempelvis minskade verksamhetskostnader.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringens lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm under perioden delvis har levt upp till riksdagens avsikter. Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men positivt bidrag till regional utveckling samtidigt som regeringens lokaliseringsbeslut inte har äventyrat myndigheternas möjligheter att bedriva sin verksamhet effektivt på lång sikt.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen rekommenderar regeringen att vid fortsatt ny- och omlokalisering av myndigheter till orter utanför Stockholm även framöver matcha myndigheter med regionala arbetsmarknader där det finns ett lämpligt utbud av arbetskraft, för att undvika problem för myndigheternas verksamheter på lång sikt. Riksrevisionen rekommenderar även regeringen att undvika att placera verksamheter som behöver specialistkompetenser nära storstadsregionerna, om syftet är att bidra till regional utveckling.

Regeringens bedömning

Regeringen konstaterar att Riksrevisionens granskning visar att regeringen har lokaliserat myndigheter enligt riksdagens prioriteringsordning. Regeringen instämmer i att insatserna inte har varit tillräckliga för att fullt ut uppnå en jämn fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. När det gäller beslut om statliga myndigheters lokalisering finns det olika aspekter som bör beaktas. Exempelvis ska hänsyn tas till såväl effektivitet som statlig närvaro och regional utveckling samt till olika aspekter av kompetensförsörjning, framhåller regeringen.

Vidare framför regeringen att den följer spridningen av de statliga arbetstillfällena i landet genom länsstyrelsernas redovisningar av den statliga närvaron och servicen i länen. Liksom Riksrevisionen ser regeringen att trenden med ökat distansarbete öppnar för fler möjligheter för myndigheterna att hantera sin lokalisering på ett ändamålsenligt sätt.

När det gäller lokaliseringsbeslutens påverkan på regional utveckling instämmer regeringen i Riksrevisionens bedömning att regeringens lokaliseringsbeslut har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling. Regeringen lyfter även fram att de statliga myndigheterna för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken har ett reglerat ansvar i det regionala utvecklingsarbetet. Enligt 18 och 20 §§ förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar och beakta möjligheterna till decentralisering när de planerar sina verksamheter.

När det sedan gäller Riksrevisionens bedömning att det inte utgör något hinder för myndigheternas effektivitet på lång sikt att de är placerade utanför

Stockholm anser regeringen att granskningen bara delvis belyser hur myndigheternas effektivitet har påverkats. Regeringen framhåller att granskningen inte fullt ut belyser hur myndigheternas faktiska effektivitet har påverkats, vare sig i positiv eller i negativ riktning, utan endast belyser förutsättningarna för att myndigheterna ska kunna bedriva sin verksamhet effektivt, såsom kompetensförsörjning, intern styrning och samordning. En viktig utgångspunkt för regeringen, som följer bl.a. av det förvaltningspolitiska målet (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315) och av myndighetsförordningen (2007:515), är att myndigheter kan bedriva sin verksamhet effektivt oavsett var de är lokaliserade. Detta är något som regeringen följer inom ramen för den löpande myndighetsstyrningen.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser

Regeringen framhåller att det är viktigt med statlig närvaro i hela landet, bl.a. för att bidra till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Samtidigt är det viktigt att myndigheter bedriver sin verksamhet effektivt, oavsett var i landet de är lokaliserade. Efter den granskade perioden har regeringen fattat fler beslut för att åstadkomma ökad statlig närvaro och följa utvecklingen av den. Regeringen har dels gett Statens servicecenter i uppdrag att under 2022 och 2023 öppna flera nya servicekontor (Fi2021/02151 och Fi2022/01181), dels gett Arbetsgivarverket i uppdrag att i fråga om myndigheter under regeringen med kontorslokaler i Stockholms län men säte i annat län redogöra för förändringar av i vilka län myndigheternas personal var placerad under 2018–2022 (Fi2022/02511). Bakgrunden är regeringens behov av att följa utvecklingen av var i landet myndigheterna väljer att förlägga sin verksamhet och lokalisera olika funktioner. Regeringen framhåller att den arbetar kontinuerligt med frågan om statlig närvaro i hela landet och bedömer att den för närvarande har tillräckliga verktyg för att kunna göra löpande avvägningar och uppföljningar (Fi2020/05193).

Regeringen anser i och med skrivelsen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm. Riksrevisionens övergripande slutsats är att lokaliseringen av myndigheter utanför Stockholm delvis har levt upp till riksdagens avsikter, och man bedömer att regeringens lokaliseringsbeslut har medfört ett litet men positivt bidrag till regional utveckling samtidigt som besluten inte har äventyrat myndigheternas möjligheter att bedriva sin verksamhet effektivt på lång sikt. Vidare menar Riksrevisionen att insatserna inte har varit tillräckliga för att uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet.

Utskottet kan konstatera att regeringen i huvudsak instämmer i Riksrevisionens iakttagelser och bedömningar och att regeringen kontinuerligt

arbetar med frågan om statlig närvaro i hela landet. Utskottet vill understryka vikten av regeringens fortsatta arbete och att Riksrevisionens granskning är ett betydelsefullt underlag i detta arbete. Därmed föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Lokalisering av statliga myndigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lokalisering av statliga myndigheter, bl.a. med hänvisning till pågående insatser.

Jämför reservation 1 (S, V, MP), 2 (S, V, MP), 3 (S), 4 (C) och 5 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 lämnar motionärerna förslag om att regeringen ska ta fram ett program för ny- och omlokalisering av statliga myndigheter som kan genomföras under de närmaste åren. Motionärerna menar att Riksrevisionens skrivelse ger stöd för att de tidigare genomförda utlokaliseringarna bidragit positivt till utvecklingen och att omlokaliseringarna från Stockholm bör fortsätta.

Vidare föreslås i yrkande 2 att regeringen löpande följer hur myndigheterna väljer att lokalisera sina olika funktioner i verksamheten, i de fall myndigheten är verksam på flera ställen i landet. Motionärerna framför att Arbetsgivarverket tidigare hade i uppdrag att följa detta.

I kommittémotion 2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 11 framhålls att arbetet med omlokaliseringar av statliga arbetstillfällen måste fortsätta, och att de omlokaliseringar som gjorts måste försvaras så att det inte sker en tillbakagång. Det regionala perspektivet ska finnas med i varje beslut om var statlig verksamhet ska placeras, menar motionärerna.

I motion 2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S) föreslås att regeringen undersöker förutsättningarna för att prioritera omlokalisering av statliga arbetstillfällen till Gävleborg. Enligt motionären är det viktigt att öka den statliga närvaron och servicen i hela landet för att upprätthålla legitimiteten och förtroendet för myndigheterna samt bidra till arbetstillfällen, en hållbar tillväxt och utveckling i hela landet.

I motion 2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S) förordas en återgång till en aktiv politik för fler statliga arbetstillfällen i hela landet. Motionärerna framhåller att det är politikens ansvar att säkerställa närvaron av statliga arbetstillfällen.

I motion 2023/24:1358 av Lars Isacson m.fl. (S) yrkande 4 föreslår motionärerna att statliga arbetstillfällen ska fördelas över hela landet och att staten inte ska medverka till ökad urbanisering. Att centralisera arbetstillfällen

till huvudstaden och de större städerna skapar enligt motionärerna en sämre arbetsmarknad och färre arbetstillfällen i resten av landet.

Enligt motion 2023/24:1359 av Lars Isacson m.fl. (S) yrkande 5 bör regeringen överväga att ge de myndigheter som placeras utanför storstadsområdena i uppdrag att verka för regional utveckling och att genom samverkan med regionala lärosäten långsiktigt säkra myndighetens egen kompetensförsörjning.

Även motion 2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkande 1 behandlar frågan om det fortsatta arbetet för en statlig närvaro i hela landet. Det är viktigt att hela landet känner sig delaktigt i myndighetsutövningen, menar motionärerna. I yrkande 2 föreslås att regeringen i arbetet för en statlig närvaro i hela landet särskilt ska studera förutsättningarna för omlokalisering av myndigheter till regioner som ännu inte har någon. I motionen nämns bl.a. Halland som föremål för detta.

Enligt motion 2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S) bör regeringen överväga omlokalisering av myndigheter till Blekinge. Utan statlig närvaro i hela landet minskar känslan av samhörighet, vilket riskerar att leda till polarisering och fragmentering, menar motionärerna.

I motion 2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M) framför motionären att lokalisering av statliga myndigheter regelbundet bör omprövas och att utlokalisering bör genomföras när man befinner det lämpligt för att stödja en positiv utveckling av arbetsmarknaden.

I motion 2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M) anför motionärerna att regeringen bör överväga att placera en statlig myndighet med kvalificerade arbetstillfällen i Halland. Motionärerna hänvisar till att arbetskraften i regionen är väl utbildad och kvalificerad i förhållande till vad arbetsmarknaden i regionen i dag efterfrågar.

I motion 2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1 framhåller motionären att det bör göras en större utredning för att se över vilka myndigheter som kan placeras utanför Stockholm. Enligt motionären bör utredningen genomföras i samarbete med regioner och det regionala näringslivet för att därigenom säkra kopplingen till samhälls- och näringsstrukturer och till geografiska förutsättningar.

Enligt motion 2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD) bör regeringen se över hur den statliga närvaron kan stärkas i Dalarna. Motionären menar att staten bör ta ett tydligt ansvar för att bibehålla och utveckla sin närvaro på landsbygden och se till att fler statliga arbetstillfällen finner sin plats utanför storstäderna.

I motion 2023/24:775 av Larry Söder (KD) föreslås att regeringen ser över möjligheten att förlägga en myndighet till Halland. Utan statlig närvaro i hela landet försvinner känslan av samhörighet, vilket riskerar att leda till utanförskap, menar motionären.

I motion 2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 4 framhålls vikten av att under innevarande mandatperiod ta konkreta steg för fler ny- och

omlokaliseringar av statliga arbetstillfällen utanför Stockholm. Ett samhälle som hänger ihop, med närhet till myndigheter och statliga arbetstillfällen i hela landet, är en långsiktig demokratisk nytta som motionärerna värnar. För att kunna följa utvecklingen och för att komma till rätta med eventuella problem framhåller motionärerna i yrkande 5 även vikten av att löpande utvärdera de insatser som görs för att stärka den statliga servicen och den statliga närvaron i hela landet.

Bakgrund och pågående arbete

Riksdagens tillkännagivanden om lokalisering av myndigheter

Hösten 1996 tillkännagav riksdagen för regeringen ett antal principer för såväl den geografiska placeringen av statliga myndigheter som beslutshandlingen av sådana ärenden (bet. 1996/97:AU2, rskr. 1996/97:106). Utskottet redogjorde åter för dessa principer i sitt betänkande om regional tillväxtpolitik våren 2016 (bet. 2015/16:NU17) och noterade då att regeringen gett Statskontoret och Statens servicecenter i uppdrag att se över olika aspekter av lokaliseringsfrågan. Samtidigt menade utskottet att utvecklingen under lång tid inte varit i enlighet med de principer som riksdagen fastställt, oberoende av regeringar och tidigare uttalade ambitioner om att noga pröva om myndigheter i ökad utsträckning skulle kunna lokaliseras utanför storstäderna. Utskottet föreslog mot denna bakgrund ett tillkännagivande om att regeringen skulle pröva möjligheterna att omlokalisera myndigheter. Utskottet anförde även att regeringen i ett lämpligt sammanhang borde återrapportera till riksdagen vilka åtgärder som vidtagits och hur de principer som riksdagen tidigare fastställt tillämpas. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Riksdagen har gjort ytterligare tillkännagivanden till regeringen med bäring på frågan om statliga myndigheters lokalisering som har beretts av andra utskott. Bland annat beslutade riksdagen våren 2016 i enlighet med finansutskottets förslag om ett tillkännagivande om att regeringen borde se till att statliga myndigheter under regeringen lokaliseras till förorter och lägen utanför de dyraste områdena i Stockholms innerstad samt även pröva en lokalisering till andra delar av landet (bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/16:208).

Regeringen angav i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 2) att den, med anledning av de ovannämnda tillkännagivandena om att den statliga närvaron bör öka i hela landet, mellan 2015 och 2019 hade fattat 21 regeringsbeslut om lokalisering av hela eller delar av myndigheters verksamheter som berör 20 olika myndigheter (Tillväxtverket omfattas av två beslut). Merparten av besluten avsåg verksamheter i Stockholms län, som omlokaliserats till andra delar av landet. Regeringen angav vidare att den med anledning av sina beslut om omlokaliseringar, myndigheternas egna initiativ till lokaliseringar och införandet av förordningen om statliga myndigheters lokalisering ansåg att tillkännagivandena var slutbehandlade.

Förordningen om statliga myndigheters lokalisering

Förordningen (2019:202) om statliga myndigheters lokalisering innebär bl.a. att myndigheter vid beslut om lokalisering, vare sig det gäller placering av ett fast arbetsställe för första gången eller avveckling av ett arbetsställe på en viss ort, ska genomföra analyser av verksamhetsmässiga, personella, ekonomiska och regionala konsekvenser inom myndighetens ansvarsområden samt att lokaliseringsbeslut ska fattas av myndighetens ledning. Av analysen ska det också framgå vilka alternativa möjligheter som finns att utveckla eller rationalisera myndighetens befintliga verksamhet på en viss ort.

Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030

Våren 2021 beslutade regeringen om den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133). Strategin utgör den långsiktiga inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och ska bidra till dels omställningen till en hållbar utveckling i alla delar av landet, dels att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken, dvs. utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet.

I strategin framhöll regeringen att en fortsatt utveckling av den statliga närvaron och servicen i hela landet är viktig för att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen. För att åstadkomma en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen över landet framförde regeringen att det är angeläget att stärka den statliga närvaron utanför de största städerna. En utgångspunkt var att inga nya myndigheter skulle lokaliseras till Stockholm under valperioden. Regeringen anförde vidare att staten som arbetsgivare måste ta ett större ansvar både för regional utveckling och för möjligheterna att erbjuda statliga arbetstillfällen i hela landet. Spridningen av statliga myndigheters lokalisering kan även bidra till att förbättra arbetsmarknaden på landsbygden och därmed bidra till en hållbar regional utveckling.

Uppdrag att redogöra för förändringar av myndigheters placering av personal

Arbetsgivarverket fick i september 2022 i uppdrag av regeringen att, när det gäller myndigheter under regeringen som har kontorslokaler i Stockholms län men säte i annat län, redogöra för förändringar av i vilka län myndigheternas personal var placerad under perioden 2018–2022 (Fi2022/02511). Uppdraget redovisades den 30 maj 2023 (Fi2023/01913). Arbetsgivarverkets analys visar att det inte finns tecken på en ökad lokalisering av arbetstagare till Stockholm. För flertalet av de 31 myndigheter som analyserats var andelen arbetstagare placerade i Stockholm i stort sett oförändrad under den studerade perioden 2018–2022. I de fall där det skett större förändringar rörde det sig bl.a. om en minskad andel arbetstagare placerade i Stockholm som en följd av beslut om

omlokalisering av myndighetens verksamhet (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 s. 58).

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden med ett liknande innehåll som de nu aktuella om lokalisering av statliga myndigheter har under innevarande valperiod senast behandlats av utskottet i betänkande 2022/23:NU8 Riksrevisionens rapport om den regionala utvecklingspolitiken. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena bl.a. med hänvisning till att utskottet skulle få skäl att återkomma till frågan i samband med hanteringen av regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm. Företrädarna för Socialdemokraterna framhöll en annan uppfattning än utskottet i en reservation (res. 10 s. 50).

Förslag liknande de i motionerna 2023/24:29 (S) yrkandena 1 och 2, 2023/24:1023 (S), 2023/24:1358 (S) yrkande 4, 2023/24:1359 (S) yrkande 5, 2023/24:113 (M), 2023/24:1653 (C) yrkande 1 och 2023/24:1874 (MP) yrkandena 4 och 5 har inte behandlats av utskottet i närtid.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Ett program för ny- och omlokalisering
- Lokalisering av olika funktioner
- Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter.

Ett program för ny- och omlokalisering

I en motion föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att den ska ta fram och genomföra ett nytt samlat program för ny- och omlokalisering av myndigheter som kan genomföras under de närmast kommande åren. Utskottet vill med anledning av detta förslag anföra följande.

I skrivelsen om Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm framför regeringen att det finns olika aspekter att beakta när det gäller beslut om statliga myndigheters lokalisering. Exempelvis bör sådana beslut ta hänsyn till såväl effektivitet som statlig närvaro och regional utveckling samt till olika aspekter av kompetensförsörjning. Vidare framför regeringen att den kontinuerligt arbetar med frågan och att det under de senaste åren har fattats flera beslut för att åstadkomma ökad statlig närvaro i landet. Regeringen anger vidare att den för närvarande har tillräckliga verktyg för att kunna göra löpande avvägningar och uppföljningar. Utskottet instämmer i denna bedömning och är positivt till det arbete som pågår på området. Utskottet ser därför inget skäl för riksdagen att uttala sig i linje med vad som förordas i motionen.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet det aktuella motionsyrkandet.

Lokalisering av olika funktioner

I en motion föreslås ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen även löpande bör följa hur myndigheterna – i de fall de är verksamma på flera ställen i landet – väljer att lokalisera sina olika funktioner i verksamheten. Utskottet vill i detta sammanhang i likhet med regeringen hänvisa till de statliga myndigheternas reglerade ansvar för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Detta ansvar, som följer av förordningen om regionalt tillväxtarbete, innebär att myndigheterna när de planerar sina verksamheter i så stor utsträckning som möjligt ska ta hänsyn till regionala förutsättningar och beakta möjligheterna till decentralisering. Vidare anger regeringen att den inom ramen för den löpande myndighetsstyrningen följer hur myndigheterna bedriver sin verksamhet effektivt. Utskottet kan även konstatera att regeringen följer spridningen av de statliga arbetstillfällena i landet genom länsstyrelsernas redovisningar av den statliga närvaron och servicen i länen.

Utskottet avstyrker därmed yrkandet.

Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter

Med anledning av övriga motioner med förslag om lokaliseringen av statliga myndigheter vill utskottet inledningsvis framhålla att staten har en viktig roll i att underlätta för människor att kunna bo och verka i hela landet. Utskottet noterar att regeringen framfört att de insatser och lokaliseringsbeslut som hittills genomförts inte har varit tillräckliga för att fullt ut uppnå en jämn fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. Utskottet ser därför positivt på att regeringen kontinuerligt arbetar med frågan om statlig närvaro i hela landet och att regeringen i skrivelsen om Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm bedömer att den för närvarande har tillräckliga verktyg för att kunna göra löpande avvägningar och uppföljningar. Utskottet noterar att det under perioden 2015 till 2019 togs 21 regeringsbeslut om lokalisering av hela eller delar av myndigheters verksamheter. Regeringen har därefter vidtagit ytterligare åtgärder för att åstadkomma ökad statlig närvaro. Här vill utskottet särskilt lyfta fram att Statens servicecenter har fått i uppdrag att öppna nya servicekontor och att Arbetsgivarverket har haft i uppdrag att redogöra för förändringar av i vilka län myndigheters personal var placerad under perioden 2018–2022.

I fråga om motionsyrkanden med förslag om att lokalisera myndigheter till särskilda regioner eller orter vill utskottet påminna om att det inte är riksdagens uppgift att peka ut vilka orter eller regioner som bör vara föremål för myndighetsplaceringar. När det gäller lokaliseringsbeslut finns som tidigare nämnts ett flertal aspekter som bör beaktas, bl.a. regional hänsyn och hänsyn till kompetensförsörjning och effektivitet.

Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att förorda några tillkännagivanden om lokaliseringen av statliga myndigheter i enlighet med vad motionärerna föreslår.

Därmed avstyrks samtliga motionsyrkanden.

Reservationer

1. Ett program för ny- och omlokalisering, punkt 2 (S, V, MP)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Elin Söderberg (MP), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Legitimiteten för staten stärks om dess myndigheter har regional spridning och lokal närvaro. Den statliga servicen är också viktig för den lokala och regionala utvecklingen samt för att möjliggöra för människor att bo och verka i hela landet. Närvaron har inte bara ett symboliskt värde; den bidrar till arbetstillfällena, tillväxt, framtidstro och utveckling.

Det har tidigare funnits en ambition om förändring, och det har gjorts en stor insats för att decentralisera statliga myndigheter. Som ett led i att motverka centralisering och i stället säkerställa statlig närvaro i hela landet drev den tidigare regeringen på för att ny- och omlokalisera myndigheter. Den nuvarande regeringen saknar dock den förändringsvilja som krävs. I stället för att fortsätta en politik som varit framgångsrik väljer regeringen att centralisera funktioner och arbetsplatser. Vi anser att det är anmärkningsvärt att regeringen väljer en omvänd strategi, dvs. återför myndigheter till Stockholm som tidigare varit lokaliserade till annan ort. Det har framkommit att den nya Utbetalningsmyndigheten ska etableras i Hammarby sjöstad i stället för i Södertälje och att ledningen för Strålsäkerhetsmyndigheten ska flyttas från Katrineholm till Stockholm. Vi menar att Sverige i stället behöver fortsätta att knytas samman, med jämlika villkor och nya arbetstillfällena i hela landet. Runt om i landet står regioner redo att kroka arm med staten för att erbjuda etablering av nya eller omlokaliserade myndigheter. Riksrevisionens skrivelse ger också stöd för att den tidigare förda politiken har bidragit positivt till utvecklingen. Mot denna bakgrund – och regeringens påbörjade centralisering – är det viktigt att slå fast att omlokaliseringarna från Stockholm bör fortsätta. Riksdagen bör därför kräva att regeringen tar fram och genomför ett nytt samlat program för ny- och omlokalisering av myndigheter som kan genomföras under de närmaste åren.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

2. Lokalisering av olika funktioner, punkt 3 (S, V, MP)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Birger Lahti (V), Elin Söderberg (MP), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Arbetsgivarverket har tidigare haft i uppdrag att följa upp och redogöra för förändringar av i vilka län myndigheternas personal var placerad under perioden 2018–2022. Detta uppdrag redovisades till regeringen i maj 2023. Vi menar att regeringen löpande bör följa hur myndigheterna väljer att lokalisera sina olika funktioner i verksamheten, i de fall de är verksamma på flera ställen i landet.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (S)

av Fredrik Olovsson (S), Marianne Fundahn (S), Isak From (S), Aida Birinxhiku (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S),
2023/24:1358 av Lars Isacson m.fl. (S) yrkande 4 och
2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 11 och
avslår motionerna
2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M),
2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD),
2023/24:775 av Larry Söder (KD),
2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S),
2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M),

2023/24:1359 av Lars Isacsson m.fl. (S) yrkande 5,
2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkandena 1 och 2,
2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1,
2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5 samt
2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S).

Ställningstagande

Vi kan konstatera att synen på politikens ansvar för att säkerställa närvaron av statliga arbetstillfällen i hela landet förändrades under den förra regeringen. Utgångspunkten var både att lokalisera nya myndigheter utanför Stockholm och att aktivt flytta statliga arbetstillfällen från Stockholm till andra delar av landet. Dessa åtgärder visar att det är möjligt att med politisk vilja bryta invanda mönster. I Riksrevisionens rapport konstateras att de omlokaliseringar som genomförts har haft flera positiva effekter. Vi menar att politiken har ett stort ansvar för att fortsätta detta arbete. De omlokaliseringar som gjorts måste också försvaras så att det inte sker en tillbakagång. Den tilltagande koncentrationen av statliga arbetstillfällen till Stockholm är ett stort problem. Vi anser därför att regeringen bör återgå till en aktiv politik för fler statliga arbetstillfällen i hela landet.

Enligt vår uppfattning bör det regionala perspektivet finnas med i varje beslut om var statlig verksamhet ska placeras. Att de statliga arbetstillfällena är centraliserade till huvudstaden eller de större städerna skapar en sämre arbetsmarknad och färre arbetstillfällen i resten av landet. Utbyggnaden av den statliga närvaron i hela landet behöver därmed fortsätta. Genom fler beslut om omlokaliseringar och placeringar av nyinrättade myndigheter samt den pågående expansionen av Försvarsmakten, Polismyndigheten och Kriminalvården finns förutsättningar för tusentals nya statliga arbetstillfällen. Vi menar också att det är rimligt att staten utvecklar en fördelningsprincip som innebär att statliga arbetstillfällen fördelas mer jämnt över landet. Syftet är att staten inte ska medverka till ökad urbanisering.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

4. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (C)

av Elisabeth Thand Ringqvist (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1 och

avslår motionerna
2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M),
2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD),
2023/24:775 av Larry Söder (KD),
2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S),
2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S),
2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M),
2023/24:1358 av Lars Isacson m.fl. (S) yrkande 4,
2023/24:1359 av Lars Isacson m.fl. (S) yrkande 5,
2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkandena 1 och 2,
2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5,
2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S) och
2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 11.

Ställningstagande

Det har i en motion argumenterats för att mer behöver göras för att motverka den skadliga Stockholmscentreringen. Bakgrunden är att Riksrevisionen i sin rapport har bedömt att placeringen av myndigheter på orter utanför Stockholm under 2004–2020 delvis levde upp till riksdagens avsikter. Samtidigt bedöms att regeringens insatser inte har varit tillräckliga för att stärka den statliga närvaron utanför Stockholm. Jag vill med anledning av detta anföra följande.

Liksom motionären anser jag att det i samarbete med regioner och regionalt näringsliv i hela Sverige bör göras en utredning för att komma fram till vilka relevanta myndigheter som kan placeras ut från Stockholm. Genom att samarbeta med regionala aktörer säkras en koppling till näringsstrukturer och andra samhällsstrukturer samt geografiska förutsättningar.

Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

5. Övrigt om lokalisering av statliga myndigheter, punkt 4 (MP)

av Elin Söderberg (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkandena 4 och 5 samt
avslår motionerna

2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M),
2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD),

2023/24:775 av Larry Söder (KD),
2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S),
2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S),
2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M),
2023/24:1358 av Lars Isacsson m.fl. (S) yrkande 4,
2023/24:1359 av Lars Isacsson m.fl. (S) yrkande 5,
2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S) yrkandena 1 och 2,
2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 1,
2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S) och
2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 11.

Ställningstagande

Det är, enligt min uppfattning, viktigt att fortsätta arbetet med att ny- och omlokalisera statliga arbetstillfällen utanför Stockholm. Omlokaliseringsbeslut medför ofta kostnader på kort sikt, men den långsiktiga nyttan måste också vägas in. Ett samhälle som hänger ihop, med närhet till myndigheter och statliga arbetstillfällen i hela landet, är en sådan långsiktig demokratisk nytta som bör värnas. Jag anser därför att regeringen bör ta konkreta steg under den innevarande valperioden för att genomföra fler ny- och omlokaliseringar av statliga arbetstillfällen utanför Stockholm. Det är också viktigt att löpande utvärdera de insatser som görs för att stärka den statliga servicen och den statliga närvaron i hela landet. Syftet är att följa utvecklingen och sätta in åtgärder i tid för att komma till rätta med eventuella problem. Ingen del av Sverige ska lämnas utanför, och den statliga närvaron tillsammans med en jämlik statlig service i hela landet är en viktig del i detta.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2022/23:125 Riksrevisionens rapport om etablering av myndigheter utanför Stockholm.

Följdmotionen

2023/24:29 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ett program för ny- och omlokalisering av statliga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att löpande följa upp myndigheternas lokalisering av funktioner, som tidigare skedde enligt uppdrag till Arbetsgivarverket, och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:113 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omlokalisering av statliga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:144 av Mathias Bengtsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över hur statlig närvaro kan stärkas i Dalarna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:775 av Larry Söder (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att förlägga en myndighet till Halland och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:947 av Kristoffer Lindberg (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka förutsättningarna för att prioritera omlokalisering av statliga arbetstillfällen till Gävleborg och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1023 av Kalle Olsson och Anna-Caren Säterberg (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återgå till en aktiv politik för fler statliga arbetstillfällen i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1128 av Helena Storckenfeldt och Lars Püss (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att placera en statlig myndighet i Halland och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1358 av Lars Isacsson m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga jobb ska fördelas mer över hela landet och att staten inte ska medverka till ökad urbanisering och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1359 av Lars Isacsson m.fl. (S):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att myndigheter som placeras utanför storstadsområdena får i uppdrag att verka för regional utveckling och aktivt – genom samverkan med regionala lärosäten – långsiktigt säkrar myndighetens egna kompetensförsörjning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1571 av Adnan Dibrani och Jennie Nilsson (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta arbetet för en statlig närvaro i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i arbetet för en statlig närvaro i hela landet särskilt studera förutsättningarna för omlokalisering av myndigheter till regioner som ännu inte fått någon, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda myndighetsplaceringar i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1874 av Amanda Lind m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta konkreta steg innevarande mandatperiod för fler ny- och omlokaliseringar av statliga jobb utanför Stockholm och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att löpande utvärdera de insatser som görs för att stärka den statliga servicen och den statliga närvaron i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2551 av Heléne Björklund och Magnus Manhammar (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga omlokalisering av myndigheter till Blekinge och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2685 av Ida Karkiainen m.fl. (S):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omlokalisering av statliga jobb och tillkännager detta för regeringen.